

Eesti keel Soome ja Saksamaa keelemaastikel

**Demograafia ja eesti keel.
Eesti keel rändeveskis: oht või väljakutse?
27. november 2014**

Kristiina Praakli

Tartu ülikool/Helsingi ülikool

Eestlased Saksamaal ja Soomes

- Allohtoonsed ehk väljaspool Eesti geograafilist ruumi kujunenud keelekogukonnad.
- Uusväljaränne (→ jätkuv emigratsioon Eestist)
- Heterogeenne kõnelejaskond (→sotsiodem. taust, haridus, tööhõive)
- Esimene põlvkond, teine põlvkond tekkimas. („noored ja uued“).

Kontaktsituatsiooni ebastabiilsus, suhteliselt vähe teavet eri keelekogukondade, nende struktuuri ning tegevuse kohta.

Eri keelekogukonnad.

Eestlaste arv Saksamaal (mai 2013)

Aasta	Eesti Vabariik
1992	614
1993	1834
1994	2069
1996	2881
2000	3649
2001	3880
2002	4019
2004	3775
2005	3907
2011	4840
2014	5780

Eesti koda-kondsus	Kokku	Keskmine vanus	Keskmine Saksamaal elatud aeg aastates
Mehed	1962	31,7	7,8
Naised	3818	35,4	9,1
Kokku	5780	33,9	8,7

- **Emakeelena kõnelejad:** andmed puuduvad.
- **Naiste ja meeste arv** on suurim vanuserühmades 25–35 ja 35–45.
- **Perekonnaseis:** 2920 (50,5%) vallalised, 1859 (32,2%) abielus – neist 729 Saksa kodanikuga –, ülejäänud lahutatud (462), lesed (91) või on perekonnaseis teadmata (448).
- **Sünniriik:** 5546 (96%) on sündinud väljaspool Saksamaad , 234 (4%) on sündinud Saksamaal.
- **Riigis elamise aeg:** 4616 (80%) kuni 15 aastat, neist 1517 kuni neli aastat (keskmiselt: 8,7 aastat).

Eestlaste arv Saksamaal liidumaade lõikes

Liidumaad (<i>Bundesländer</i>)	Eesti kodanike arv
Baden-Württemberg (Stuttgart)	940
Bayern (München)	938
Berlin	405
Hamburg	338
Hessen (Wiesbaden)	517
Niedersachsen (Hannover)	432
Nordrhein-Westfalen (Düsseldorf)	1069
Rheinland-Pfalz (Mainz)	224
Kokku	5780

Eestlaste arv Soomes (märts 2014)

Aasta	Emakeel: eesti keel	Kodakondsus: Eesti	Sünniriik: Eesti Vabariik	Vanuse- rühmad	Mehed	Naised	Kokku
1990	1394	---	---	0-4	552	495	1047
1995	8710	8446	5598	5-9	1208	1085	2293
2000	10 176	10 839	7810	10-14	1017	1070	2087
2004	13 784	13 978	11 238	15-19	926	901	1827
2006	17 489	17 599	14 515	20-24	1372	1603	2975
2008	22 357	22 604	19 174	25-29	2426	2586	5012
2009	25 096	25 510	21 761	30-34	2792	2386	5178
2010	28 493	29 080	25 009	35-39	2402	2003	4405
2011	33 076	34 006	29 545	40-44	2095	2072	4167
2012	38 364	39 763	34 984	45-49	1702	1840	3542
2013	42 936	44 774	39 488	50-54	1321	1691	3012

Maakond	Mehed	Naised
Uusimaa	12 834	13 586
Varsinais-Suomi	1 611	1 699
Satakunta	501	520
Kanta-Häme	540	523
Pirkanmaa	984	970
Päijät-Häme	634	667
Kymenlaakso	524	427
Etelä-Karjala	127	134
Etelä-Savo	163	175
Pohjois-Savo	212	250
Keski-Suomi	195	256
Etelä-Pohjanmaa	332	330
Pohjanmaa	215	240
Ahvenmaa	82	79
Kokku (39 488)	19 312	20 176

Arv maakondade lõikes (alus: sünniriik)

26 420: Uusimaa (Helsingi)

3310: Varsinais-Suomi (Turku)

1954: Pirkanmaa (Tampere)

1301: Päijät-Häme (Lahti)

Venäjä on lähiöiden yleisin vieras kieli

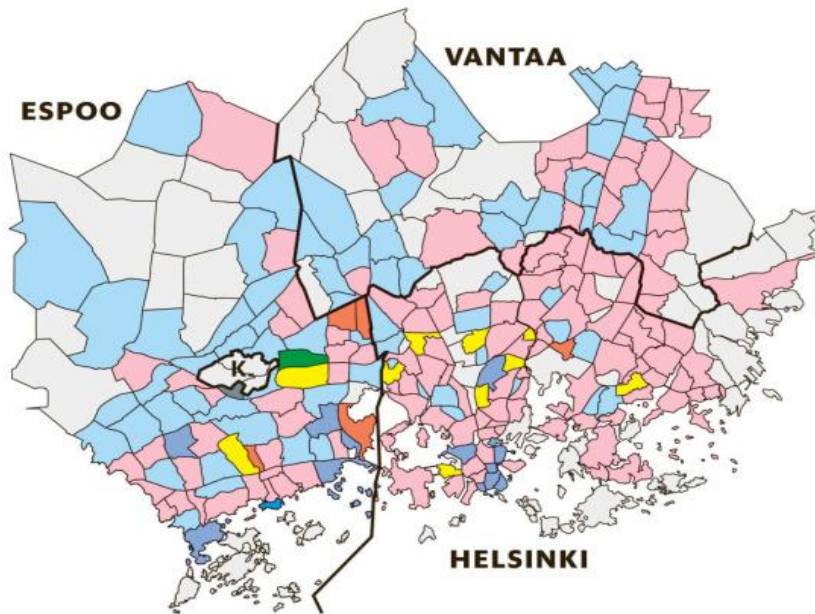
(Helsingin Sanomat, 26.10.2014)

Viro ja venäjä hallitsevat kielikarttaa

Kunkin kaupunginosan puhutuin vieras kieli

venäjä (124)	kiina (5)	muu kieli
viro (70)	amhara (Etiopia, 1)	
englanti (13)	albania (1)	
somali (10)	ranska (1)	

Tietosuojaan takia Tilastokeskus on poistanut tilastoista alueet, joissa on alle sata asukasta tai suurimman kieliyryhmän edustajien määrä alueella on alle kymmenen.

Koonneet: JYRI HÄNNINEN HS ja ESA MÄKINEN HS

Grafiikka: PETRI SALMÉN HS

Lähde: Tilastokeskus/Helsingin kaupungin tietokeskus, Pekka Vuori

- **Vene keel:** enim kõneldav võõrkeel (sm *vieras kieli*) 124 piirkonnas Helsingis, Espoos ja Vantaal;
- **Eesti keel:** enim kõneldav võõrkeel 70 piirkonnas;
- Pealinnapiirkonnas 27 000 emakeelena vene keele kõnelejat.

ESTinFIN.ee
Meie eestlased Soomes

Eestin EXTRAT - Eestin elintarvikeliikeliike (www.eestinextrat.fi)

Eestin herkut - Virolainen ruokakauppa (www.eest inherkut.fi)

Jüri ja Mari – Helsingin virolaisen ruuan kaupat

Meedialinke:

Liki puolet Helsingin bussikuskeista maahanmuuttajataustaisia

http://yle.fi/uutiset/liki_puolet_helsingin_bussikuskeista_maahanmuuttajataustaisia/6236260

Suomi vie lääkärin Virosta

<http://www.medi uutiset.fi/uutisarkisto/suomi+vie+laakarit+virosta/a909209>

Helsingistä tuli virolaisten ”sossu”

<http://www.helsingin uutiset.fi/artikkeli/251328-helsingista-tuli-virolaisten-%E2%80%9Dsossu%E2%80%9D>

Tuhanded eestlased on alustanud Soomes oma äri

<http://majandus24.postimees.ee/1345836/tuhanded-eestlased-on-alustanud-soomes-oma-ari>

II Keelest

A: ma=ei (...) ma=ei mm (...) ma ei tea kas (...) võib-olla mõni lihtsalt kes on õlle jooja (.) võib-olla sõidab mõni huvi pärast vaatama (.) aga mina ei tea (.) meie ringkonnast (.) mm ma ei tunne kedagi kes oleks {*ebaselge*} niimoodi (...) **vassineeritud**} niuhkestest asjadest.

B: eesti on nüüd (.) ee=uu-s ja nüüd sai veel selle tänu sellele tehti väga palju reklaami ka selle (...) euro tulekuga eestisse väga palju oli **süd deutsch zeitung** meil (...) seal oli väga palju artikleid eesti kohta ja (.) ja see oli tutvustav nagu nüüd enam keegi ei: (.) küsi (...) esialgu küsiti **estland estland estland (.) wo ist das?** ja kui ma **finnland** ütlesin (.) et **über (.) gegen über** (.) sis aah aah aah} et baltikum ja sis sell- sellega tullakse (.) tuldi nagu ligemale.

C: Soomlased on ikka pööraseks läinud. Hommikul, veidi peale seitset, tegin tööd Espoos. **Turuntiel** oli politseireid- kõik puhuvad. Tavaliselt laseb politsei mind ära, sest meie tööautodel on alkolukud, täna pandi puhuma. Puhusin ja siis paluti kõrvalteele sõita. Mõtlesin, et wtf, nädal aega pole juba midagi puutunud. Aga kõrvalteel ootas toll. Ma olin soome registris oleva invataksoga, klient oli ka autos. Toll uuris, et kus ma elan, kuhu makse maksan jne. Siis võttis mu load, **henkilökortin ja** läks oma autosse. Mingi viie minuti pärast tuli tagasi: "**Ja matka jatkuu tästä..**" Ei mingit selgitust, ei vabandust, ei midagi. Mu hommikune minutilise täpsusega paikapandud graafik kukkus tänu sellele kokku, nagu kaardimajake. Kas nüüd hakkame juba tänaval ka isikut tõestama?

Eesti keele variandidid

- **Eesti keele variant või keelekuju, mida kõneldakse väljaspool Eesti territooriumi.**
- Asukohariigi mõjutusi sisaldav paikkondlik, üldjuhul suuline keelevariant, mille iseloomulikuks jooneks on asümmeetria (st keeltevahelised ebavõrdsed sotsiolingvistilised suhted), dünaamilisus (muutumine ajas ja ruumis) ning põlvkondadevahelised erinevused keelekasutuses ning keelelises käitumises (nt keele ülekanne).
 - Iga keelekuju on seotud kindla ala või riigiga.
 - Ükski kontakttekkeline keelekuju pole kunagi ühtne. Samas geograafilises ruumis eksisteerivad eri (paikkondlikud) keelekujud. → Eesti keel Helsingis Vuosaares ja Itäkeskuses, vs Juankoskel Savos.
 - Mitmekeelset kõnelejat ei ümbritse ükskeelne keelekeskkond, keelekasutus ei pruugi kattuda monolingvaalse keeleruumi normide ja mallidega.
 - Kakskeelse kõneleja keelekasutus on individuaalne. Kõneleja loob mõlema keele vahendite ning enda keelelise kogemuse põhjal individuaalsed keelekasutusmuustrid.
 - Variatsioon. → *kannettava tietokone, tabletti, läppäri, läppar, läpakas, läpp, sülearvuti*.
 - Keeleoskusi on erisuguseid ning eri keeli võib osata eri viisil ja eesmärkidel.
 - Kõnelejate taust. Sotsiodemograafilised tegurid (vanus, sugu, haridustase, elukoht jne), kõneleja keeleoskused ja kogemused, suhtlusvõrgustikud, hoiakud ja suhtumine.

Keeleainestikud

Argivestlused, *chatid*, poolstruktureeritud intervjuud.

Esimese põlvkonna sisserännanud (30ndates eluaastates keelejuhid, v.a Saksamaa).

Soome: ELDIA (2010-2013), Kristiina Praakli (30 t, 2009). **Kokku u 45 t.**

Saksamaa: ELDIA (2010-2013), Tiina Kälisaar (2010). **Kokku u 15 t.**

Sotsiaalmeedia (Facebook):

Fin-Est-Eestlased Soomes (24 731 liiget); ***Eestlased Berliinis*** (499 liiget)

- Kahe või rohkema keele kasutamine lause või vestluse piires, üleminek teisele keelele.
- Enamasti substantiivid, diskursuspartiklid (*joo, kyllä, jahah; also, ne*), rektsioon, sõnajärg, tõlkimine, viisakusvormelid (tervitamine, tänamine, telefonikõnele vastamine).
- Eri teoreetilised mudelid kontaktidest johtuvate nähtuste kirjeldamiseks. (vt Anna Verschik 2008, 2014; Praakli 2009, 2010)

Koodikopeerimise mudel (Lars Johanson)

→Verschik 2008, Praakli 2009, Vaba 2011

- Koodikopeerimine kui põhiprotsess: kõneleja kopeerib mudelkoodist (soome või saksa keelest) põhikeelde (eesti keelde).
- Kopeerimine on alati mõlemasuunaline: soome→eesti; eesti→soome.
- Igal ühikul/elemendil on nelja tüüpi omadusi (materiaalsed, semantilised, kombinatoorsed ja sageduslikud), mida kõneleja kopeerib kas **täielikult** või **valikuliselt**.

Täielik kopeerimine: soome või saksa keele elementide terviklik (või integreeritud) kopeerimine eesti keelde:

- a) Ma käin praegu **üritaja** kursustel Soomes;
- b) Siin elab väga palju sisserännanuid ja siin=on **südstadis** on kui palju **knaipesid** kus on neli viis rahvust korraga ja keegi ei kakle ega kisu teiselt karvu peast ära.
- c) Kas sul on reis juba **puhhitud**?

Valikuline kopeerimine: soome või saksa keele elementide valitud omaduste kopeerimine eesti keelde (nt tähendus, rektsioon, sõnajärg jne):

- a) **Naudi suvest!**
- b) Mul on **sõnalahtisus**.

(1) Vaarikamoos

(Facebook, FIN-EST-Eestlased Soomes)

A: Tere, avastasin praegu, et mu *vadelmamunkkist* on moos puudu, kuhu pöörduda, asjalike nõuandeid palun ainult!

B: Viid poodi tagasi, ja nõuad uue *mungi* asemele.

C: Saatkonda vii see moosita *munkki* ja Tallinki kassas käi ka näitamas, ning räuska, et moosi ei ole.

A: nojh, aga ma söin kogemata juba ära selle

A: oi ei ole räuskaja tüüpi

D: Ei-ei ära nüüd alla anna ja ära lase endale liiga teha. Käi need kohad kasvõi ilma moosipallita läbi ja seleta kõigile, kuidas Eestlast koheldakse- müüakse *munkki* ilma moosita.

E: Krt ma ostsin korra pdli viina, aga viina sees polnudki. Läksin siis õiendama, aga nemad rask, kutsusid turva. Tõestada ei olnud võimalik, olin selle kogemata tühjaks joonud

F: Masu on isegi pontsikutest moosi viinud

G: see oli kasutatud pontsik

H: tagasi poodi ja kviitung kaasa

H: ...või *kuluttajavirasto* ka aitab

(2) Viis aastat Soomes

A: **K**ysimus, mis mulle esitsti....**n**yyd kysin Teie käest! Mis ajast alates alustatakse seda kurikuulsat 5 aastat Soomes lugema...tööle asumisest...**p**oliisis käimisest ...? Kes teab täpselt, vastaku palun!

B: Arvan, et hetkest kui oled **Maistraadis** arvele **v**õetud.

C: Hetkest kui soomes tööle hakkad

D: mis selle 5 aastaga on?

A: D! Mina ka ei tea sellest midagi...sellepärast **k**ysingi targematelt!

E: Jah see seadus on selleks, et piirata **nn.sossuturismi** ja hea ongi ju

F: **p**oliisis käimisest ja enda **v**akituiseks regamisest

G: soomes peab tööl ka käima selle 5 aasta jooksul ja makse maksma, siis saab **tugesit**. see on selle uue seaduse mõte

H: Mina ei kujuta ette, kuidas siin Soomes saab elatud ilma tööl käimata!

I: Politseis registreerimise päevast või õigemini sellest päevast mis on **eu-rekiströinti** paberil kirjas .Seda arvestab sotsiaal toimetuleku toetuse jaoks enda 5 aasta seaduse puhul

J: 5a. aastat arvestatakse sellest, kuna registreerisid **maistraatis** end. Endal läbi kogetud **t**ytre peal, kui tuli ka suvel **sossust** päring selle kohta.

A: eee ma olen sündinud saksamaal geislingenis kus oli üks väga suur eesti (.) ee **koloonia** (...) pääle teist maailmasõda siis koondati kõik eestlased nigu väga palju sinna geslingeni ja see asub ee (.) ee see asub ee baden würdenbergis (.) lõuna (...) ee saksamaal.

B: ma=ei (...) ma=ei mm (...) ma ei tea kas (...) võib-olla mõni lihtsalt kes on õlle jooja (.) võib-olla sõidab mõni huvi pärast vaatama (.) aga mina ei tea (.) meie ringkonnast (.) mm ma ei tunne kedagi kes oleks {*ebaselge*} niimoodi (...) **vassineeritud**} niuhkestest asjadest.

C: eesti on nüüd (.) ee=uu-s ja nüüd sai veel selle tänu sellele tehti väga palju reklaami ka selle (...) euro tulekuga eestisse väga palju oli **süd deutsch zeitung** meil (...) seal oli väga palju artikleid eesti kohta ja (.) ja see oli tutvustav nagu nüüd enam keegi ei: (.) küsi (...) esialgu küsiti **estland estland estland (.) wo ist das?** ja kui ma **finnland** ütlesin (.) et **über (.) gegen über** (.) sis aah aah aah} et baltikum ja sis sell- sellega tullakse (.) tuldi nagu ligemale.

Kokkuvõtte asemel

- Mitmekeelse suhtluse erinevad mallid.
- Eesti-soome vastastikune mitmekeelne suhtlus kui aktsepteeritud suhtlusviis. (*Kalevipojad*, Kanal 2)
- Tavakeelekasutaja roll senisest kesksel, nt mikroörgustike tähtsus.
- Endisest olulisem sotsiaalmeedia roll (*Facebook*) keelendite vahendaja, tootja ning taastootjana. Iga keelekasutaja kui potentsiaalne tootja, taastootja, vahendaja, kinnistaja (*“like and share”*)
- **Võimalik mõju eesti keelele?** → Soome laensõnade “uus tulemine” argikeeles (*lühkarid, viikarid, relaxas, lebotama, lebos olema, lebosse viskama, kusetama, huiari* jne).

Kirjandust

- www.eldia-project.org
 - Eestlased ja eesti keel Soomes
 - Eestlased ja eesti keel Saksamaal

Praakli, Kristiina 2014 (ilmumas). Estonian in Germany. ELDIA Case-Specific Report. (Studies in European Language Diversity 25). 107 pp.

Praakli, Kristiina 2014 (ilmumas). Estonian in Finland. ELDIA Case-Specific Report. (Studies in European Language Diversity). 160 pp.

Koreinik, Kadri, Kristiina Praakli 2013. Keele kestlikkuse ja -kao konstrueerimine poolavalikes diskursustes. – Eesti Rakenduslingvistika Ühingu aastaraamat 9. Toim. Helle Metslang ja Maria-Maren Sepper. Tallinn: Eesti Keele Sihtasutus, 131–148.

Viikberg, Jüri, Kristiina Praakli 2013. Väliseestlased ja nende keel. Pidepunkte uurimisloost. – Õpetatud Eesti Seltsi Aastaraamat 2011. Toim. Heiki Valk. Tartu: Õpetatud Eesti Selts, 9–39.

Praakli, Kristiina, Viikberg, Jüri (toim) 2010. *Eestlased ja eesti keel välismaal*. Tallinn: Eesti Keele Sihtasutus.

Verschik, Anna 2014. Estonian-Russian Code-Copying in Russian-Language Blogs: Language Change and a New Kind of Linguistic Awareness. – Virve-Anneli Vihman, Kristiina Praakli (eds). *Negotiation Linguistic Identity. Language and Belonging in Europa*. 59-89. Peter Lang.

Verschik, Anna 2008. *Emerging bilingual speech: from monolingualism to code-copying*. Continuum.